

ВРЪЗКАТА МУЛТИМОДАЛНОСТ – МУЛТИГРАМОТНОСТ И ПРОЕКЦИИТЕ Й В ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

София Дерменджиева*

THE RELATIONSHIP MULTIMODALITY – MULTILITERACY AND ITS PROJECTIONS IN PRESCHOOL EDUCATION

Sofiya Dermendzhieva

Abstract: The study of the „information environment – person“ relationship is becoming an increasingly important focus in the research repertoire. The informatization of the social environment is not an isolated phenomenon – it is interpreted as one of the functional characteristics of modern society. Although the „child-to-media environment“ relationship has been the subject of numerous studies, it is still attracting scientific interest. This interest is focused mainly on the specifics of the development of the modern child. Defining the multimedia environment as mediating individual socialization focuses on the multimodal functioning of new technologies. Taking into account this fact requires a new type of organization of the educational environment, aimed at the early development of multiliteracy for orientation in the processes of information and communication in the changing world.

Keywords: multimodality, multi-literacy, preschool education, cognitive development

София Дерменджиева – доцент, доктор по „Педагогика“, Юго-западен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, България, e-mail: sofger@swu.bg

Въведение

Подготовката за живот, който вече е пряко зависим от използването на високотехнологичните информационно-комуникационни средства изисква ранно развитие на грамотността за тяхното прилагане. Осъзнаването на тази безусловност и неотложност препраща към очертаване на парадигмата за промяна на образователния процес.

Новата култура, необходима за приспособяване на подрастващите към информационно-комуникационните технологии не е априори заложена. Тя може да бъде придобита в процеса на формиране на личността. Ето защо именно образователните институции следва да отговорят на обществената потребност от създаване на условия за интернализиране на умения, необходими за живот и работа в информационното общество.

Връзката „мултимодалност – мултиграмотност“ в контекста на базираното на знания общество.

Мултимодалността (*multimodality*) отразява съвкупната употреба на различни грамотности (*multiliteracy*) в рамките на една среда.

На практика всяка човешка дейност е отражение на способността да се възприемат множество знаци и смисли, подадени в различни комуникационни режими (модуси), изискващи едновременното им декодиране и взаимното им съотнасяне в актуалната комуникативна ситуация. Факт е, че мултимодалността е заложена във всяка комуникационна практика независимо от формата, в която тя се осъществява.

Например при устната комуникация привидно доминира словото в процеса на обмен на информация, но предаването ѝ е съпътствано и от мимика, жестове, поза, отстояние, паралингвистика и респективно нейното възприемане изисква самостоятелното и едновременното декодиране както на вербалната, така и на невербалната модалност.

В еднаква степен това е валидно и при писмената комуникация, при която възприемането на информацията неотменно

търпи влиянието на структурирането, проектирането, форматиранието на текст и изображения, което също и с релевантна интензивност ангажира мултимодалната активност, необходима за многоаспектното обработване на съответната информация.

Широкото внедряване на високите информационно-комуникационни технологии през 50–70-те г. на миналия век усилва мощно проявлението на мултимодалността – в дигиталната среда продължават да се оформят практиките на комуникация от гледна точка на обединяването на текстовите, звуковите, езиковите, пространствените и визуалните ресурси, използвани за съставяне на съобщения (Murphy 2013). Дигиталните режими на комуникация едновременно използват множество носители като аудио, видео, снимки и анимация и трансформират съдържанието в мултимодално.

Появата на киберпространството като модерна медийна реалност позволява на всеки да бъде активен участник. По този начин става възможно прякото влияние на индивида върху динамичния виртуален свят и върху информационния поток изобщо. Нарастващите технически и програмни възможности на Интернет позволяват киберпространството да се доближава все повече до почти перфектната имитация (реплика) на реалността. Повишената скорост на комуникация дава възможност за видеовръзка в реално време, а напредъкът в областта на автоматичния превод преодолява и последната езикова преграда пред масовото навлизане на всеки в новата цифрова вселена. Въпрос на време е пълната интеграция на мултимедиите в единен портал към виртуалното пространство.

Тоест използването на множество режими в комуникативните ситуации допринася за качеството на разбиране на предаваната и приеманата информация.

В специализираните изследвания на мултимодалността комуникационният режим се дефинира в две направления:

➤ в първото, режимът „е социално и културно оформен ресурс за осмисляне. Изображение, писане, оформление, реч, движещи се изображения са примери за различни режими“ (Kress 2010: 79);

➤ във второто направление „семиотичните режими по подобен начин се оформят както от присъщите характеристики и потенциали на средата, така и от изискванията, историята и ценностите на обществата и техните култури“ (Kress G., T. Van Leeuwen, 1996);

Посочената двuasпектност в определянето на режима като канал за връзка с реалността разкрива, че ориентирането в мултимодална среда действително зависи от постигнатите нива в социокултурната и комуникативна компетентност на членовете на дадено общество.

Заявеното може да се асоциира с разликата, отнасяща се до техническото обезпечаване и функциониране на инфраструктурата в различни точки на света. Пътните, въздушните, железопътните и пристанищните транспортни мрежи в страни като САЩ, Сингапур, Великобритания, Франция, Германия, Китай, Италия, Испания и т.н. безспорно подават различно, по-високо ускорение за придвижване от точка А до точка Б, сравнено с ускорението, което се предлага в страни като България, Северна Македония, Украйна, Молдова, Черна гора и прочие.

Зададен по този начин, контекстът на връзката „мултимодалност – мултиграмотност“ има за цел да обозначи причинно-следствената им обусловеност. Става ясно, че колкото по-наситена и по-интензивно плътна е мултимодалната среда, в която успяваме да постигаме себеутвърждаване, толкова по-сигурно е, че притежаваме мултиграмотност за адекватно и успешно функциониране в тази среда. Глобализацията се свят задава нови схеми на взаимоотношения и се проявява в повсеместната взаимозависимост между хора, групи, социални образувания и включването на отделния човек в тях. Глобализацията е взаимодействие и е необходимо „изследване на интензивността на връзките, силата на връзките и разбиране на тези връзки и отношения“ (Вълчев, 2008: 107). Авторът определя глобализацията като „глобална играчка и за деца, и за възрастни“ (пак там: 108) и усвояването на нейното действие изисква:

- събуждане на познавателен интерес;

- изследване на взаимовръзки и взаимодействия;
- обвързване на глобалното с локалното;
- градене на солидарност;
- легитимиране на опита, знанията, интерактивност или взаимодействие.

Разграничаването на глобализацията за възрастните и децата се отнася до факта, че децата в Европа се раждат глобални, а формално са граждани на своята страна и на обединена Европа. Именно медиите, музиката, рекламата, Мрежата изграждат тяхната глобалност в процеса на израстване.

Проекции на връзката „мултимодалност – мултиграмотност“ в предучилищното образование

Обсъждането на трансформационните процеси на комуникация в дигиталната епоха поставя на дневен ред въпроса, свързан с подготовката на подрастващите, които са действащи, а не потенциални участници в новия социален ред. Спецификата на глобалния свят изисква да подменим разгърнатия се социален вакуум, като:

- създаваме условия за удовлетворяване на детските потребности за опознаване и разбиране на този свят;
- предоставяме възможности за усвояване на начини за изразяване на критични и морални съждения;
- не пренебрегваме игровите ситуации като елемент на приближаването и постепенното навлизане в този свят;
- насърчаваме детската мултимодална активност, която се изразява в повишена интелектуална ориентируваща реакция на основата на възникнала (нова) познавателна потребност.

Основна характеристика на мрежовото общество е доминиращата роля на пространството на потоците (Casteles 1996). Проектирана в контекста на образованието, тази характеристика подчертава, че *„времето на така нареченото информационно общество води до смяна на образователните ценности: вместо формулата – знания, умения, навици, по-голяма тежест се определя на личностните качества, личностната ориентация, личностната култура. Не запаметените знания, а бързата ин-*

формационна ориентация и използването на информация има решаващо значение.“ (Павлов 2009: 9). Безспорно, разгледано само по себе си, взаимодействието на децата с мултимедийната среда се утвърждава като автономна образователна технология със собствена полифункционалност. Във всекидневието на децата информационно-комуникационните средства са: източник на информация; средство за интерперсонална комуникация; ново игрово пространство; способ за интерактивно себеутвърждаване; арена за социално взаимодействие.

Синтезиращата същност на информационните технологии ги определя като инструмент на познанието, но един задълбочен поглед върху образователните програми отбелязва, че ролята на информационните системи и технологии в педагогическото взаимодействие се свежда само до разглеждането им като ефективни, универсални и програмируеми средства за обучение, а не се идентифицира с определянето им като особено ефективен инструмент за саморазвитие и себеутвърждаване на личността в мултимедийната среда. В свое изследване Д. Тасевска утвърждава разбирането, че „Училищният етап от жизнения цикъл може да е труден и объркващ за индивида етап, но по-важното е, че това е времето през което се осъзнават собствените ресурси, т.е. за всеки подрастващ има условия да развие отговорност за живота си и умения за управляването му“ (Тасевска, 2008).

Установено е, че възприемчивостта към езика е с висока степен през първите 3 години. Г. Маджаров отбелязва, че „След края на третата година силната неосъзнатата възприемчивост към езика изчезва завинаги, но сензитивният период за усвояване на езика все още продължава със съзнателната му фаза – следващите три години от живота. Децата започват съзнателно да заучават граматичните конструкции, което също им доставя удоволствие“ (Маджаров 2018: 18).

Привеждането на тази констатация насочва вниманието към организацията на мултимодална образователна среда през предучилищния период. Мултимодалната образователна среда обезпечава интегриране на множество режими при осъществя-

ването на педагогическо взаимодействие като реч, движение, жестове, изражения на лицето, музика, илюстрации, фото-, аудио- и видеоматериали, печатни медии и др. Всяко от сетивата (зрително, слухово, тактилно, кинестетично, обонятелно) обработва самостоятелно комуникативния модус и развива индивидуалния опит чрез динамичността в мултимодалното преживяване.

БИБЛИОГРАФИЯ / BIBLIOGRAPHY

1. **Вълчев, Р.** (2008), *Четиридесет стъпки към идеята за образование и глобално гражданство*, в Програма за глобално образование и глобално гражданство, София. // **Valchev, R.** (2008), *Chetirideset stypki kym ideyata za obrazovanie i globalno grazhdanstvo*, v *Programa za globalno obrazovanie i globalno grazhdanstvo*, Sofia.

2. **Маджаров, Г.** (2018), *Детска психология Заедно*, Издателство „Кушовалиев“, София. // **Madzharov, G.** (2018), *Detska psihologiya Zaedno*, Izdatelstvo „Kushovaliev“, Sofia.

3. **Тасевска, Д.** (2008), Практикум по психологическо консултиране в училище, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, В. Т. // **Tasevska, D.** (2008), *Praktikum po psihologicheskoe konsultirane v uchilishte*, Universitetsko izdatelstvo „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, V. T. //

4. **Павлов, Д.** (2002), *Образованието в информационното общество*, ТУ „Св. Ив. Рилски“, Дупница. // **Pavlov, D.** (2002), *Obrazovaniето v informacionnoto obshtestvo*, TU „Sv. Iv. Rilski“, Dupnica.

5. **Murray, J.** (2013). *Composing Multimodality*. – In: *Lutkewitte, Claire, ed. Multimodal Composition: A Critical Sourcebook*. Boston: Bedford/ St. Martin's.

6. **Casteles, M.** (1996) *The Rise of the Network Society*, Blackwell Publishers, Oxford.

7. **Kress, G.** (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. New York: Routledge, p. 79.

8. **Kress G., T. van Leeuwen** (1996). *Reading Images: the grammar visual design*. London: Routledge. p. 35.